

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BİLGİ OKURYAZARLIĞI BECERİSİNİN GELİŞİMİNDE ARAŞTIRMA METOTLARI DERSİNİN ROLÜ

Doç. Dr. Asiye KAKIRMAN YILDIZ
Marmara Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
akakirman@marmara.edu.tr

Özet

Araştırma metotları dersinin bir amacı da dersi alan her öğrenciyi birer bilgi okuryazarı yapmaktır. Bu nedenle bu çalışmanın amacı, öğrencilerin araştırma metotları dersini aldıktan sonra bilgi okuryazarlığı becerilerinin gelişip gelişmediğini incelemektir. Bu çalışmada öğrencilere araştırma metotları dersini almadan önce bir anket uygulanmış ve bu anketten bir takım veriler elde edilmiştir. Daha sonra, araştırma metotları dersini alan aynı öğrencilere aynı anket soruları dönem sonunda tekrar sorulmuş ve yine bir takım veriler elde edilmiştir. Ardından öğrencilerin vermiş oldukları her iki anket cevapları karşılaştırılmış ve öğrencilerin bu dersi almadan önce ve aldıktan sonraki bilgi okuryazarlığı konusundaki gelişimleri analiz edilmiştir. 47 öğrenciye uygulanan anket daha sonra SPSS istatistik programında değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bilgi okuryazarlığı, araştırma metotları, üniversite öğrencileri

THE ROLE OF RESEARCH METHOD COURSE IN THE DEVELOPMENT OF INFORMATION LITERACY SKILLS OF UNIVERSITY STUDENTS

Abstract

One the purposes of the research methods course is to provide each student who taking the course an information literate. Therefore the aim of this study was to examine the students' research methods course after receiving the information literacy skills improves. In this study, a survey applied of students beginning of the semester who had taken the research methods course and a set of data obtained from this survey. Then, the same survey applied the same students at the end of the semester and some data were obtained. Then, both surveys were compared and students take this course before and after receiving the information literacy skills were analyzed. A questionnaire was applied to 47 students and it was analyzed using SPSS.

Keywords: Information literacy, research methods, university students

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BİLGİ OKURYAZARLIĞI BECERİSİNİN GELİŞİMİNDE ARAŞTIRMA METOTLARI DERSİNİN ROLÜ

GİRİŞ

Bilginin ve bilgi kaynaklarının sayısındaki hızlı artış, içinde bulunduğumuz dönemin “Bilgi Çağı” olarak adlandırılmasını sağlamıştır. Her ne kadar içinde bulunulan dönem bilgi çağı olarak adlandırılrsa da, bu bilgi yığını içinde insanların ihtiyaç duydukları bilgiyi nereden ve nasıl temin edeceklerini ya da elde ettikleri bilgiyi işlerinin hangi noktasında kullanacaklarını bilememesi; daha da önemlisi elde ettikleri bilginin güvenilirliğinden emin olmaması büyük bir problem haline gelmiştir.

Bilgi okuryazarı olmak, toplumda her seviyeden her insanın sahip olması gereken bir yetkinliktir. Bir diğer deyişle sadece okuldaki dersleri için araştırma yapması gereken öğrencilerin değil; herhangi bir konuda karar vermesi gereken herkes için gereklidir.

Bilgi okuryazarlığı, yaşam boyu öğrenmenin temel yapıtaşıdır. Yaşam boyu öğrenmenin temelleri ise ancak okulda atılabilir. Özellikle yükseköğretim kurumlarındaki öğrencilerin, çeşitli kaynaklardan elde ettikleri bilgiyi aktif bir biçimde yaşamlarının her alanında analitik bir düşünceyle kullanması ve uygulaması beklenmektedir. Çeşitli bilgi kaynaklarının kullanımı sonucu oluşan öğrenim genellikle kaynağa dayalı öğrenim olarak adlandırılmaktadır (AASL/AECT,1998; ALA 2000; Spitzer, Eisenberg and Lowe, 1998; Kurbanoglu 2001). Kaynağa dayalı öğrenim her formattaki bilginin öğrenciler tarafından etkin şekilde kullanımını gerektirir. Öğrencilerin, hangi formatta olduğuna bakmaksızın karşılaştıkları her türlü bilgiyi etkin bir şekilde kullanabilmesi, onların çok iyi birer bilgi okuryazarı olması ve bilgiyi hayata doğru uygulamasıyla mümkündür. Bilgi okuryazarlığı ise kazanılan ve geliştirilen bir beceridir. Araştırma metotları dersi de öğrencilerin bu becerisini geliştirmeyi hedeflemektedir.

Türkiye’de, yükseköğretimde zorunlu olmamakla birlikte pek çok bölümde verilen araştırma metotları dersinin temel amacı, öğrencilerin aradıkları bilgiyi nerede, nasıl bulacaklarını, buldukları bilginin doğru olup olmadığına nasıl karar vereceklerini ve doğru olduğuna karar verdikleri bilgiyi nasıl kullanacaklarını öğretmektir. Dolayısıyla kısaca bu dersin amacı, öğrencileri iyi birer bilgi okuryazarı ve hayata doğru uygulayıcı olmasını sağlamak ve iyi bir yaşam boyu öğrenen kişi olmaları için gerekli donanımlara sahip olmalarını sağlamaktır. Nitekim bilgi miktarındaki artış bilgiye ulaşma becerilerinin gelişmesini gerektirirken, sürekli yeni bilgi üretimi yaşam boyu öğrenmeyi zorunlu kılmaktadır. Elektronik ortamdaki bilginin artması, bilginin eğitim, öğretim ve araştırmalarda etkin olarak kullanılmasının ve yaşam boyu öğrenmenin gerekliliği, bilgi okuryazarlığı becerilerinin yükseköğretimde kazanılmış olmasını zorunlu hale getirmektedir.

Marmara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde güz ve bahar dönemlerinde 3. Sınıf öğrencilerine verilen bu ders haftada 3 saattir. Bu derste öğrencilerden, bahar döneminin sonunda bir proje teslim etmeleri istenmektedir. Öğrenciler güz döneminin başında, istedikleri bir konuyu seçmekte ve bütün bir yıl boyunca bu konu üzerinde araştırmalar yapmaktadır. Bu araştırmalar sırasında öğrenciler, araştırma metotları dersinde gördükleri bilgileri uygulayabilmektedirler. Dolayısıyla, kendi tercih ettikleri bir konuyu seçme, konuyu bölümlere ayırarak çalışılabilir hale getirme, farklı formatlardaki literatürü tarama ve eleştirel literatür

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BİLGİ OKURYAZARLIĞI BECERİSİNİN GELİŞİMİNDE ARAŞTIRMA METOTLARI DERSİNİN ROLÜ

analizi yapma, hipotez geliştirme, referans gösterme gibi bilimsel çalışma ve yazma tekniklerini öğrenmekte ve bunları yapabilmek becerisine sahip olmaktadır. Derse ait ders izlencesi de öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerinin geliştirilmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Bu çalışmada, yukarıda ifade edilen becerilere sahip olmaları beklenen öğrencilerin, bu dersi almadan önce ve bu dersi aldıktan sonra bilgi okuryazarlığı becerilerinde bir gelişme ya da değişimin olup olmadığını incelenmiştir. Dolayısıyla bu çalışma şu 2 temel amaca sahiptir:

- 1- Araştırma metotları dersi ile bilgi okuryazarlığı arasındaki ilişkiyi test etmek.
- 2- Bilgi okuryazarlığı becerilerinin gelişmesinde araştırma metotları dersinin önemini vurgulamak

BİLGİ OKURYAZARLIĞI KAVRAMI

Bilgi okuryazarlığı ifadesi ilk olarak 1970'li yılların başında Paul Zurkowski tarafından yazılan bir raporda "işleriyle ilgili bilgi kaynaklarını kullanabilmek üzere bireylerin eğitilmesi" olarak tanımlanmıştır (Webber and Johnston, 2000; Doyle, 1994). Bilgi okuryazarlığı kavramının özellikle 80'li yıllardan itibaren, hem kurumların hazırladığı raporlarda hem de kişilerin kendi çabalarıyla yaptıkları çalışmalarda sıklıkla tartışılmaya başlandığı görülmektedir (ALA, 1989; Durrance, 1984; Cross, 1986). Bu dönemde bilgi okuryazarı olmanın gerekliliği, bilgi çağının bilgi patlaması yaratmasıyla ilişkilendirilmiştir (Presidential Committee, 1989). Hatta Amerikan Kütüphaneciler Birliği'nin raporunda (1989) Amerikan toplumunu "Bilgi Çağı" kadar değişime uğratan başka hiçbir etkinin olmadığından bahsedilmektedir. Bu dönemde yapılan tanımlara bakıldığında ise, bilgi okuryazarlığı kavramının içerik olarak pek de değişmediğini söylemek mümkündür. Nitekim 80'li ve 90'lı yıllarda yapılan tanımlarda bilgi okuryazarlığı yine "insanların ihtiyaç duyduğu bilgiye nereden ve nasıl ulaşacağını bilmesi ve bu bilgiyi kullanabilmesi" olarak tanımlanmıştır (Presidential Committee 1989; Durrance 1984; Cross 1986).

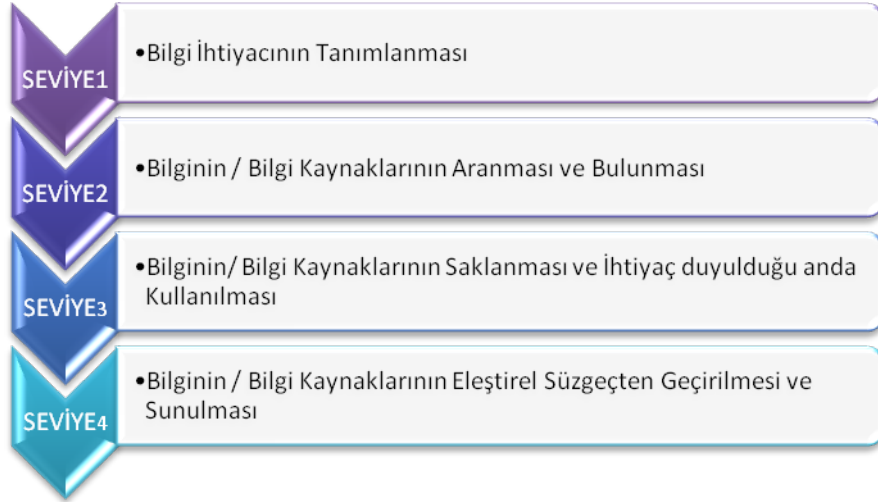
2000'li yıllara gelindiğinde ise, yine bilgi okuryazarlığının amacının ve verilen önemin aynı olduğu görülmektedir. Aslında tanımda da pek bir farklılık olmamakla birlikte çok önemli iki kavramın etkisi eklenmiştir: "Teknoloji ve Hız". Dolayısıyla milenyum çağı denilen bu dönemde bilgi okuryazarlığı kavramının artık bir 21.yy paradigması olarak tanımlandığı görülmektedir (Horton 2007). Bu dönemde bilgi okuryazarlığı "dijital dünyada, küresel bilgi toplumunun ve yaşamboyu öğrenmenin birer üyesi olmak için insanların ihtiyaç duydukları bilgiyi nereden nasıl bulacaklarını bilmeleri ve bu bilgiyi sistematik bir biçimde iş süreçlerinde kullanması" olarak tanımlanmıştır (The Alexandria Proclamation, 2005; Information Literacy (UNESCO) 2012; Information Literacy (ALA 2000). Hatta artık bu dönemde hem ALA hem de UNESCO tarafından bilgi okuryazarlığı standartlarının da oluşturulduğu görülmektedir (ALA 2000; UNESCO 2010).

* Bundan sonra ALA (American Library Associations) olarak geçecektir.

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BİLGİ OKURYAZARLIĞI BECERİSİNİN GELİŞİMİNDE ARAŞTIRMA METOTLARI DERSİNİN ROLÜ

Literatürde bilgi okuryazarlığı kavramı, bilgi problemlerini çözme becerisi olarak da adlandırıldığı için (ALA 2000), bilgi problemi çözme aşamalarının bilgi okuryazarlığının aşamaları olarak ele alındığı da görülmektedir (Kurbanoglu 2001). Eisenberg tarafından “big six” olarak adlandırılan bilgi problemi çözme aşamalarının farklı kaynaklarda farklı başlıklar altında ele alındığı görülmektedir (Eisenberg and Berkowitz 1992; Spitzer, Eisenberg and Lowe 1998; Iannuzi, Mangrum II and Strichart 1999; ALA 2000; The Information 2000). Scott ve diğerleri (2005) tarafından hazırlanan bilgi problemi çözme anketinde ise bu aşama 4 seviyede ele alınmıştır. Catts ve Lau'nun ise bu konuya ortalama bir çözüm getirdiği görülmektedir. Catss ve Lau (2008) yaptıkları çalışmada bilgi okuryazarlığı yetkinliğini 5 seviyede ele almıştır. Horton (2007) tarafından UNESCO için hazırlanan çalışmada ise bu sürecin 11 adımdan oluştuğu görülmektedir. Dolayısıyla bilgi okuryazarlığı yetkinliğinin 4 ile 6 arasında değişen yetkinlik kriterlerine sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Bilgi okuryazarlığı tanımı ve aşamaları için her yazarın ya da her kurumun kendi ihtiyaçlarına ve bakış açlarına göre tanımlar oluşturduğunu söylemek mümkündür. Aslında birbirinden farklı gibi görünse de bütün tanımlar ve aşamaların “bilgi okuryazarlığının yaşam döngüsünü resmetmeyi” amaçladığı söylenebilir. Sonuç olarak bilgi okuryazarlığı seviyelerini aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:

Şekil1- Bilgi okuryazarlığı yetkinliğinin seviyeleri

Bilgi okuryazarlığı konusunda son dönemlerde yapılan çalışmalara bakıldığında ise bu konunun artık tek başına ele alınmadığı görülmektedir. Çünkü “dünya düzdür (Friedman 2006)” denilen yeni düzen aslında dijital dünyayı anlatmaktadır. Bunun yanısıra medya okuryazarlığı da bilgi okuryazarlığı ile yan yana anılmaktadır (Hobbs 2011). Hatta bu konuda UNESCO ve IFLA (International Federation of Library Association) tarafından düzenlenmiş olan toplantılar ve sonuç bildirgeleri oldukça önemlidir (IFLA 2011; UNESCO 2012).

BİLGİ OKURYAZARLIĞI İLE ARAŞTIRMA METOTLARI DERSİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Bilgi okuryazarı olmak, toplumda her seviyeden her insanın sahip olması gereken bir yetkinliktir. Bir diğer deyişle sadece okuldaki dersleri için araştırma yapması gereken öğrencilerin değil; herhangi bir konuda karar vermesi gereken herkes için gereklidir.

Kişilerin ihtiyaç duyduğu doğru bilgiyi bulup, buldukları bilgiyi kullanıp, kullandıkları bilginin sonuçlarını da tekrar iş süreçlerinde kullanması faaliyetinin doğru ve tam olarak yapılabilmesi için, hangi bilginin hangi bilgi kaynağından ve nasıl temin edileceğinin bilinmesi gerekmektedir. Bu nedenle araştırma metodolojisinin iyi bilinip uygulama süreçlerinde kullanılması, kişilerin bilgi okuryazarlığı yetkinliğinin gelişmesi için son derece önemlidir.

Bilgi okuryazarlığı sürecinde araştırma faaliyetlerinin önemi konusu, hem ilköğretim ve lise hem de üniversite öğrencilerinin sahip olması gerektiği noktasında literatürde sıklıkla yer almaktadır. Özellikle son yirmi yılda kütüphaneciler ve bilgi bilim çalışanları bilgi okuryazarlığı ile araştırma metotları arasındaki işbirliğinin önemine vurgu yapmaktadır (Byerly and Brodie, 1999; Webber 2006; Kuhlthau 1987; Bruce 1997; ALA 2005; Bundy 2004).

YÖNTEM

Bu çalışmada öncelikle, bilgi okuryazarlığı konusunda yayın, uygulama, standart ve raporların incelendiği bir literatür çalışması yapılmıştır. Bu kapsamda, bilgi okuryazarlığının tanımları, aşamaları, beceri kazandırılmasına yönelik geliştirilen yöntemler, standartlar ve raporlarla ilgili kaynaklar incelenmiştir. Dolayısıyla bilgi okuryazarlığı konusu her yönüyle ele alınarak araştırma metotları dersi ile ilişkisi kurulmuş ve Marmara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü'nde gerçekleştirilecek olan çalışmanın temeli oluşturulmuştur.

Literatür taramasının ardından, bilgi toplama aracı olarak anket kullanılmış ve anket SPSS uygulamalarından biri olan ön-test / son-test ile değerlendirilmiştir. Öğrencilere hem bu dersi almadan önce hem de bu dersi aldıktan sonra aynı sorulardan oluşan bir anket uygulanmıştır. Anket, bu çalışma için yazar tarafından geliştirilmiş ve ortalaması olmayan 6'lı likert ölçeği kullanılarak hazırlanmıştır. Kullanılan ölçek, bilmiyorum ifadesi ile başlayıp kesinlikle katılmıyorum ifadesiyle biten bir skalaya sahiptir. Diğer likert ölçeklerinden farklı olarak "bilmiyorum" ifadesi vardır.

Ankette yer alan sorular, hem IFLA (2005), hem ALA (2000) hem de UNESCO (2008) tarafından hazırlanmış olan rapor ve standartlar referans alınarak hazırlanmıştır. Rapor ve standartlarda da görüleceği gibi, yapılan çalışmaların hiç birinde bilgi okuryazarlığının seviyeleri ve aşamaları ile ilgili standart bir yaklaşım yoktur. Örneğin UNESCO tarafından yapılan bir çalışmada (Catts 2010) bilgi okuryazarlığı 4 aşamada ele alınmışken UNESCO'nun bir başka çalışmasında (Horton 2007) 11 seviyede ele alınmıştır. ALA tarafından hazırlanmış olan bilgi okuryazarlığı standartları çalışmasında ise (2000) bilgi okuryazarlığının 5 temel standart altında 22 alt kriterle değerlendirildiği görülmektedir.

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BİLGİ OKURYAZARLIĞI BECERİSİNİN GELİŞİMİNDE ARAŞTIRMA METOTLARI DERSİNİN ROLÜ

Anket çalışması Marmara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde 2014-2015 akademik döneminde eğitim gören 3. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Bütün öğrencilere aynı anda uygulayabilmek amacıyla, araştırma metotları dersini almadan önce ders kayıtları sırasında; araştırma metotları dersini aldıktan sonra ise dersin final sınavından önce yüz yüze uygulanmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan 47 kişiye 27 sorudan oluşan bir anket uygulanmıştır. Bu anket, öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerilerinin araştırma metotları dersini aldıktan sonra gelişip gelişmediği konusunda fikir verici mahiyettedir. Ana hipotez ve alt hipotezler şeklinde anket analiz edilmiştir. Ana hipotezde araştırmaya katılan 47 kişinin 27 soruya verdiği ön-test ve son-test cevaplarının ortalamaları esas alınmıştır. Bu aynı zamanda bilgi okuryazarlığı gelişimini göstermektedir. Bu gelişimin alt kategorilerde incelenmesi bilgi okuryazarlığının oluşturan faktörlerin analizi ile gerçekleştirilmiştir. Bu faktörler 3 sorudan oluşan bilgi ihtiyacının tanımlaması faktörü olarak ele alınmıştır. 3 soruya verilen cevapların ortalaması alınmıştır. Diğer faktör bilginin/bilgi kaynaklarının aranması ve bulunması ile ilgili 8 sorunun ön-test ve son-test ortalamaları alınıp karşılaştırılmıştır. Üçüncü faktör analizi bilgi kaynaklarının saklanması ve kullanılması ile ilgilidir. Bu bölümde de katılımcılara 6 soru sorulmuş, ön-test ve son-teste verilen cevapların ortalaması alınmıştır. Son faktör analizi bilginin/bilgi kaynaklarının eleştirel süzgeçten geçirilmesi ve sunulması ile ilgili 9 soruya verilen ön-test ve son-test cevapların ortalamasını ifade etmektedir. Çalışmanın tamamında, bütün alt hipotezlerin, ana hipotezi destekleyip desteklemediği sorgulanmıştır.

Ana Hipotez

H_1 = Araştırma Metotlarının Dersinin öğrencilerin bilgi okur-yazarlığı becerilerinin gelişmesinde rolü etkili **olmuştur.**

H_0 = Araştırma Metotlarının Dersinin öğrencilerin bilgi okur-yazarlığı becerilerinin gelişmesinde rolü etkili **olmamıştır ya da değişmemiştir.**

Puan	Gruplar	N	X	SS	SH	T Testi		p
						Sd.	t	
Bilgi Okur Yazarlığı Becerileri	Öntest	47	2,91	0,71	0,10	46	-13,18	0,0
	Sontest	47	4,21	0,29	0,04			0

* $p < 0,01$

Araştırma metotları dersinin öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerisinin gelişimindeki rolü, tablo incelendiğinde ön teste katılanların verdiği cevapların ortalaması 2,91 kararsızlık seviyesindeyken bu oran son testte 4,21 kesinlikle katılıyorum seviyesinde gerçekleşmiştir. Bulunan t değeri (-13,187) $p < 0,01$ değerinden küçüktür. Ön test ve son test puanları ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark istatistiksel açıdan önemlidir. Yani araştırma metotları dersi öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerileri konusunda etkili olmuştur hipotezi kabul edilmiştir.

ALT HİPOTEZLER:

Faktör 1: Bilgi İhtiyacının tanımlanması

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BİLGİ OKURYAZARLIĞI BECERİSİNİN GELİŞİMİNDE ARAŞTIRMA METOTLARI DERSİNİN ROLÜ

H₁= Araştırma metotları dersi, öğrencilerin bilgiyi ve bilgi kaynaklarını araması, bulması ve kullanması konusunda etkili **olmuştur.**

H₀= Araştırma metotları dersi, öğrencilerin bilgiyi ve bilgi kaynaklarını araması, bulması ve kullanması konusunda etkili **olmamıştır ya da değişmemiştir.**

Puan	Gruplar	N	X	SS	SH	T Testi		p
						Sd.	t	
Bilgi ihtiyacının tanımlanması	Ön test	47	3,15	0,93	0,13	46	-8,833	0,0
	Son test	47	4,28	0,41	0,06			0

*p<,01

Araştırma metotları dersinin, öğrencilerin Bilgi ihtiyacının tanımlanmasındaki rolü, tablo incelendiğinde ön teste katılanların verdiği cevapların ortalaması 3,15 kararsızlık seviyesindeyken bu oran son testte 4,28 kesinlikle katılıyorum seviyesinde gerçekleşmiştir. Bulunan t değeri (-8,833) p<0,01 değerinden küçüktür. Ön test ve son test puanları ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark istatistiksel açıdan önemlidir. Yani araştırma metotları dersi, öğrencilerin Bilgi ihtiyacının tanımlanması konusunda etkili olmuştur hipotezi kabul edilmiştir.

Faktör 2: Bilginin/Bilgi kaynaklarının aranması ve bulunması

H₁= Araştırma metotları dersi, öğrencilerin bilgiyi ve bilgi kaynaklarını araması, bulması ve kullanması konusunda etkili **olmuştur.**

H₀= Araştırma metotları dersi, öğrencilerin bilgiyi ve bilgi kaynaklarını araması, bulması ve kullanması konusunda etkili **olmamıştır ya da değişmemiştir.**

Puan	Gruplar	N	X	SS	SH	T Testi		p
						Sd.	t	
Bilgi kaynaklarının aranması, bulunması ve kullanılması	Ön test	47	2,95	0,63	0,09	46	-	0,00
	Son test	47	4,09	0,38	0,05		10,514	

*p<,01

Araştırma metotları dersinin, öğrencilerin Bilgi kaynaklarının aranması ve bulunmasındaki rolü, tablo incelendiğinde ön teste katılanların verdiği cevapların ortalaması 2,95 kararsızlık seviyesindeyken bu oran son testte 4,09 katılıyorum seviyesinde gerçekleşmiştir. Bulunan t değeri (-10,514) p<0,01 değerinden küçüktür. Ön test ve son test puanları ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark istatistiksel açıdan önemlidir. Yani araştırma metotları dersi, öğrencilerin bilgi kaynaklarının aranması ve bulunması konusunda etkili olmuştur hipotezi kabul edilmiştir.

Faktör 3: Bilgi kaynaklarının saklanması ve korunması

H₁= Araştırma metotları dersi, öğrencilerin bilgiyi ve bilgi kaynaklarını araması, bulması ve kullanması konusunda etkili **olmuştur.**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BİLGİ OKURYAZARLIĞI
BECERİSİNİN GELİŞİMİNDE ARAŞTIRMA METOTLARI DERSİNİN
ROLÜ**

H_0 = Araştırma metotları dersi, öğrencilerin bilgiyi ve bilgi kaynaklarını araması, bulması ve kullanması konusunda etkili **olmamıştır ya da değişmemiştir.**

Puan	Gruplar	N	X	SS	SH	T Testi		p
						Sd.	t	
Bilgi kaynaklarının saklanması ve korunması	Ön test	47	2,88	0,89	0,13	46	-	0,00
	Son test	47	4,29	0,37	0,05		10,633	

* $p < ,01$

Araştırma metotları dersinin, öğrencilerin bilgi kaynaklarının saklanması ve korunmasındaki rolü, tablo incelendiğinde ön teste katılanların verdiği cevapların ortalaması 2,88 kararsızlık seviyesindeyken bu oran son testte 4,29 kesinlikle katılıyorum seviyesinde gerçekleşmiştir. Bulunan t değeri (-10,663) $p < ,01$ değerinden küçüktür. Ön test ve son test puanları ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark istatistiksel açıdan önemlidir. Yani araştırma metotları dersi, öğrencilerin bilgi kaynaklarının saklanması ve korunması konusunda etkili olmuştur hipotezi kabul edilmiştir

Faktör 4: Bilginin/Bilgi Kaynaklarının eleştirel süzgeçten geçirilmesi ve sunulması

H_1 = Araştırma metotları dersi, öğrencilerin bilgiyi ve bilgi kaynaklarını araması, bulması ve kullanması konusunda etkili **olmuştur.**

H_0 = Araştırma metotları dersi, öğrencilerin bilgiyi ve bilgi kaynaklarını araması, bulması ve kullanması konusunda etkili **olmamıştır ya da değişmemiştir.**

46

Puan	Gruplar	N	X	SS	SH	T Testi		p
						Sd.	t	
Bilgi kaynaklarının eleştirel süzgeçten geçirilmesi ve sunulması	Ön test	47	2,64	0,71	0,10	46	-	0,00
	Son test	47	4,17	0,31	0,04		15,808	

* $p < ,01$

Araştırma metotları dersinin, öğrencilerin bilgi kaynaklarının eleştirel süzgeçten geçirilmesi ve sunulmasındaki rolü, tablo incelendiğinde ön teste katılanların verdiği cevapların ortalaması 2,69 kararsızlık seviyesindeyken bu oran son testte 4,17 katılıyorum seviyesinde gerçekleşmiştir. Bulunan t değeri (-15,808) $p < ,01$ değerinden küçüktür. Ön test ve son test puanları ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark istatistiksel açıdan önemlidir. Yani araştırma metotları dersi, öğrencilerin bilgi kaynaklarının eleştirel süzgeçten geçirilmesi ve sunulması konusunda etkili olmuştur hipotezi kabul edilmiştir.

H_1 = Araştırma Metotlarının Dersinin öğrencilerin bilgi okur-yazarlığı becerilerinin gelişmesinde rolü etkili **olmuştur.**

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BİLGİ OKURYAZARLIĞI BECERİSİNİN GELİŞİMİNDE ARAŞTIRMA METOTLARI DERSİNİN ROLÜ

H_0 = Araştırma Metotlarının Dersinin öğrencilerin bilgi okur-yazarlığı becerilerinin gelişmesinde rolü etkili olmamıştır ya da değişmemiştir.

Puan	Gruplar	N	X	SS	SH	T Testi	
						Sd.	t
Bilgi Okur Yazarlığı Becerileri	Ön-test	47	2,9118	0,71009	0,10358	46	-
	Son-test	47	4,2122	0,29521	0,04306		13,187 *

* $p < ,01$

Araştırma metotları dersinin öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerisinin gelişimindeki rolü, tablo incelendiğinde ön-teste katılanların verdiği cevapların ortalaması 2,91 kararsızlık seviyesindeyken bu oran son-testte 4,21 puanla kesinlikle katılıyorum seviyesinde gerçekleşmiştir. Bulunan t değeri (-13,187) $p < 0,01$ değerinden küçüktür. Ön-test ve son-test puanları ortalamaları arasında anlamlı bir fark vardır ve bu fark istatistiksel açıdan önemlidir. Yani araştırma metotları dersi öğrencilerin bilgi okuryazarlığı becerileri konusunda etkili olmuştur hipotezi kabul edilmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Yaşam boyu öğrenme becerileri ile donatılmış bireylerin yetiştirilmesinde öncelikli sorumluluk eğitim / öğretim kuruluşlarındadır. Teknolojik gelişmeler eğitim kurumları için de yeniden yapılanmayı zorunlu kılmıştır. Pasif ve bireysel öğrenme yerine aktif ve katılımcı öğretim yönteminin geçerlilik kazanması, kaynağa dayalı öğretim, esnek öğretim vb. gibi eğitim modellerini ön plana çıkarmıştır. Araştırma ve bilgiye dayalı öğretimi ifade eden bu modellerde kişilere bilginin elde edilmesinden ve kullanımına ve iletimine kadar olan sürece ilişkin bazı becerilerin kazandırılması ön plandadır.

Bilgi okuryazarlığı bu becerilerin karşılığı olarak son dönemde ortaya çıkmış bir kavramdır. Bilgi yoğun bir toplumda, bireylerin sorun çözme ve karar vermede gereksinim duydukları bilgiyi bulma, elde etme, değerlendirme ve kullanmaları bilgi okuryazarı olmalarına bağlıdır. Bu bağlamda bilgi okuryazarı bireylerin oluşturduğu bir toplumu oluşturmak eğitim kurumlarının başlıca sorumluluğudur.

Eğitimin son halkasını oluşturan üniversiteler, bireylerin toplumsal rolleri için büyük oranda belirleyici kuruluşlardır. Bu anlamda yaşam boyu öğrenen, yani bilgi okuryazarı bireyler yetiştirmede sorumlulukları büyüktür. Üniversiteler, öğrencilerin bilgi okuryazarı bireyler olarak mezun olmalarına yönelik programlar oluşturmalıdırlar. Bu programların oluşturulmasında kütüphaneciler öncelikli sorumluyken, bu programların başarıya ulaşması kütüphaneciler ile eğitimcilerin işbirliğine bağlıdır.

Bilgi okuryazarlığı kavramı, özel olarak elde edilmek istenen bilginin önemli bir parçasıdır. Öğrencilerin bilimsel araştırma yapmayı öğrenmesi, araştırma verilerini toplamayı, yorumlamayı, yazmayı öğrenmesi ve hayata doğru uygulaması

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BİLGİ OKURYAZARLIĞI BECERİSİNİN GELİŞİMİNDE ARAŞTIRMA METOTLARI DERSİNİN ROLÜ

önemlidir. Ayrıca temel istatistik bilgisine sahip olması ve tez, rapor ve ödev yazımı sırasında gerekli ilke ve kuralları öğrenmesi hedefini taşıyan araştırma metotları dersinin bilgi okuryazarlığı becerisinin gelişmesiyle paralel bir ilişkisinin olduğu açıktır. Yapılan anket çalışmaları sonucunda da görüldüğü gibi, araştırma metotları dersini almadan önce ve bu dersi aldıktan sonra, öğrencilerin bilgi ihtiyacını tanımlama, doğru bilgiyi elde etme, doğru yerde kullanma ve el ettikleri çıktıyı kullanabilme becerisine sahip oldukları görülmektedir.

Kaynakça

AASL/AECT (American Association of School Libraries & Association for Educational Communications and Technology) (1998). Information literacy standards for student learning. Chicago: American Library Association.

ALA (2000). Information Literacy Competency Standards for Higher Education. <http://www.ala.org/ala/acrl/acrlstandards/informationliteracycompetency.cfm>

ALA. (2006). *Information Literacy*. <http://www.ala.org/ala/acrl/acrlissues/acrlinfolit/informationliteracy.htm>

Bruce, C.S. (2002). "Information Literacy as a Catalyst for Educational Change: A Background Paper," prepared for UNESCO, the US National Commission on Libraries and Information Science, and the National Forum on Information Literacy, for use at the Information Literacy Meeting of Experts, Prague, The Czech Republic. <http://www.nclis.gov/libinter/infolitconf&meet/papers/bruce-fullpaper.pdf>

Bundy, A. (ed.) (2004) "Australian and New Zealand Information Literacy Framework: Principles, Standards and Practice," 2nd edition. Adelaide: Australian and New Zealand Institute for Information Literacy. <http://www.caul.edu.au/info-literacy/InfoLiteracyFramework.pdf>

Catts, R. and Lau, J. (2008) Towards Information Literacy Indicators. Paris, UNESCO. Located October 2009 at http://www.ifla.org/files/information-literacy/publications/towards-information-literacy_2008-en.pdf

Cross K. P. (1986). "A Proposal to Improve Teaching or What Taking Teaching Seriously Should Mean," *AAHE Bulletin* 39 : 10-11.

Doyle, C. (1994). Information literacy in an information society: A concept for the information age. ERIC Clearinghouse on Information and Technology. New York: Syracuse University.

Durrance, J. C.(1984). *Armed for Action: Library Response to Citizen Information Needs*. New York: Neal-Schuman, 1984 p.ix.

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BİLGİ OKURYAZARLIĞI
BECERİSİNİN GELİŞİMİNDE ARAŞTIRMA METOTLARI DERSİNİN
ROLÜ**

Eisenberg, M.B. and Berkowitz, R.E. (1992). Information problem –solving: the big six skills approach. *School Library Media Activities, Monthly*. 8 (5): 27-42.

Friedman, T. (2006). *Dünya Düzdür*. Boyner Yayınları, İstanbul.

Horton, F.W. (2007). UNESCO Information for All Programme “Understanding Information Literacy: A Premier“
<http://www.uis.unesco.org/Communication/Documents/157020E.pdf>

Iannuzzi, P., Mangrum, C.T. and Strichart, S.S. (1999). Teaching information literacy skills. Boston: Allyn and Bacon.

IFLA Media and Information Literacy Recommendations (2011). IFLA
<http://www.ifla.org/files/assets/information-literacy/publications/media-info-lit-recommend-en.pdf>

Information Literacy Report: A Review of the State of Information Literacy Nationwide, Survey Results of Information Literacy Practice at Stockton and Recommendations for Further Action (2004).

Kurbanoglu, S. (2001). “Öğrencilere bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasının önemi”, *Bilgi Dünyası*, 2 (1):1-19

Presidential Committee on Information Literacy: Final Report (1989).
<http://www.ala.org/acrl/publications/whitepapers/presidential>

Spitzer, K.L., Eisenberg, M.B and Lowe, C.A. (1998). Information literacy: essential skills for the information age. Syracuse, N.Y: ERIC Clearinghouse on Information and Technology. Syracuse University.

The Alexandria Proclamation on Information Literacy and Lifelong Learning (2005). <http://www.archive.ifla.org/III/wsis/BeaconInfSoc.html>

UNESCO (2005). *Toward Knowledge Societies: UNESCO World Report*. Paris, UNESCO.

UNESCO (2012). http://portal.unesco.org/ci/en/ev.php-URL_ID=15886&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html.

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BİLGİ OKURYAZARLIĞI
BECERİSİNİN GELİŞİMİNDE ARAŞTIRMA METOTLARI DERSİNİN
ROLÜ**

Webber, S. (2006) Information literacy standards and statements. Accessed October 2007. <http://dis.shef.ac.uk/literacy/standards.htm>

Webber, S. and Johnston, B. (2000) "Conceptions of Information Literacy: New Perspectives and Implications." *Journal of Information Science*, 26,(6), 381-397.

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BİLGİ OKURYAZARLIĞI
BECERİSİNİN GELİŞİMİNDE ARAŞTIRMA METOTLARI DERSİNİN
ROLÜ**

EK 1- Araştırma Metotları Dersini Öğrencilerin Bilgi Okuryazarlığı Becerisine Etkisinin Ölçülmesinde Kullanılan Anket Çalışması

	Bilgi m Yok	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
FAKTÖR 1 – BİLGİ İHTİYACININ TANIMLANMASI						
1)Kendime bir araştırma konusu belirleyebilirim	0	1	2	3	4	5
2)Belirlediğim araştırma konusunu sınırlandırıp, operasyonel hale getirebilirim.	0	1	2	3	4	5
3)Bilimsel çalışmanın / akademik çalışmanın ne olduğunu bilirim.	0	1	2	3	4	5
FAKTÖR 2- BİLGİNİN / BİLGİ KAYNAKLARININ ARANMASI VE BULUNMASI						
4)Araştırma konumla ilgili literatür taraması yapabilirim	0	1	2	3	4	5
5)Bilgi ve Belge Yönetimi alanındaki bir çalışma için ilk bakacağım veri tabanlarını bilirim.	0	1	2	3	4	5
6)SSCI'nın ne olduğunu bilirim	0	1	2	3	4	5
7)Araştırma yaptığım konuyla ilgili hipotez geliştirebilirim	0	1	2	3	4	5
8)Araştırma yaptığım konunun amaç ve problemini belirleyebilirim.	0	1	2	3	4	5
9)Çalışma konumla ilgili olarak veri toplama yollarını bilirim	0	1	2	3	4	5
10) Araştırma yaptığım konuyla ilgili kaynağı hangi veritabanında bulabileceğimi bilirim	0	1	2	3	4	5

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BİLGİ OKURYAZARLIĞI
BECERİSİNİN GELİŞİMİNDE ARAŞTIRMA METOTLARI DERSİNİN
ROLÜ**

11) Araştırma yaptığım konuyla ilgili farklı formatlarda bulduğum bilgi kaynaklarını kullanabilirim (web sitesi, multimedia, basılı yayınlar, elektronik yayınlar vb.)	0	1	2	3	4	5
12) Çalışma yaptığım konuyla ilgili yeterli düzeyde bilgi toplayamazsam, yeni bir bilgi arama stratejisi geliştirebilirim.	0	1	2	3	4	5
FAKTÖR 3- BİLGİ KAYNAKLARININ SAKLANMASI VE KULLANILMASI						
13) Birincil ve ikincil kaynak arasındaki farkı bilirim	0	1	2	3	4	5
14) Eleştirel literatür analizi yapabilirim	0	1	2	3	4	5
15) Aradığım bilgiye erişmek için, çalışma yaptığım konuyla ilgili kaynakların indeks, içindekiler tablosu, referanslar gibi kaynak içi erişim metotlarını kullanırım.	0	1	2	3	4	5
16) Çalışma yaptığım konuyla ilgili farklı kaynaklardan elde ettiğim bilgileri birleştirebilir ve değerlendirebilirim.	0	1	2	3	4	5
17) Farklı kaynaklardan elde ettiğim bilgiyi, bilgi problemini çözmek için kullanabilirim.	0	1	2	3	4	5
18) Elde ettiğim bilgiyi daha sonra kullanmak için nasıl tasnif / organize edeceğimi bilirim	0	1	2	3	4	5
FAKTÖR 4- BİLGİNİN / BİLGİ KAYNAKLARININ ELEŞTİREL SÜZGEÇTEN GEÇİRİLMESİ VE SUNULMASI						
19) Yaptığım çalışmayı bilimsel bir şekilde/ formatta sunabilirim.	0	1	2	3	4	5

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BİLGİ OKURYAZARLIĞI
BECERİSİNİN GELİŞİMİNDE ARAŞTIRMA METOTLARI DERSİNİN
ROLÜ**

---

20) Yaptığım çalışmayı bilimsel bir üslupla yazabilirim.	0	1	2	3	4	5
21) Yaptığım çalışma için alan çalışması gerekliyse anket ya da görüşme soruları hazırlayabilirim	0	1	2	3	4	5
22) Tez danışmanıma “tez önerisi” hazırlayabilirim	0	1	2	3	4	5
23) Elde ettiğim bilgiyi kullanırken nasıl referans göstereceğimi bilirim.	0	1	2	3	4	5
24) Çalışmanın sonucunda elde ettiğim bilgiyi değerlendirip genel bir sonuç çıkarabilirim	0	1	2	3	4	5
25) Başkalarının yapmış oldukları çalışmaları değerlendirip genel bir sonuç çıkarabilirim.	0	1	2	3	4	5
26) Çalışmanın sonucunda eksik ya da yanlış olan noktaları tespit edebilirim	0	1	2	3	4	5
27) Çalışmanın bir sonraki aşamasını tasarlayıp yeni stratejiler geliştirebilirim	0	1	2	3	4	5